

Nuriye Akman

EDEBİYAT AŞKINA

—
Araştırma
İnceleme
—

Nuriye Akman, 1957 yılında Samsun/Ladik'te doğdu. Tüm öğrencilik hayatını Ankara'da geçirdi. Lisansını (1974-1978) ve lisans üstünü (1980) Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde yaptı. Sümerbank Genel Müdürlüğü Halkla İlişkiler bölümünde başlayan iş yaşamı, Ankara ve İstanbul'da çeşitli gazetelerde muhabir ve yazar olarak devam etti. Çeşitli TV kanallarında televizyon programları yaptı. Çeşitli kurumlarda ve üniversitelerde iletişim ve yaratıcı yazarlık dersleri verdi. 1998'de Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin röportaj dalında başarı ödülünü ve 2007'de Türkiye Yazarlar Birliği'nin roman ödülünü aldı. Röportajlarından bir kısmını *Üzümlünü Ye Bağını Sor, Mebus Burcu, Kalabalıklar, Yüzleşme, İnci Avcısı, Elli Kelime, Mayın Tarlası, Başka Sorun Yok* adlı kitaplarda toplayan Akman'ın *Nefes, Örtü, Kim, Gecedan Doğan, Büyülü Sofra* adlı romanları ile *Yaşlı Şarkılar* adlı deneme kitabı Doğan Kitap, *Defne'nin Geyiği* isimli çocuk romanı Doğan Çocuk tarafından yayımlandı. Halen romanlar yazmaya, *podcast* yayınları hazırlamaya ve çeşitli belgesel programlarına yazar olarak katkı vermeye devam ediyor. Bir oğul, bir torun sahibi.

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Hafız
Yaşlı Şarkılar
Büyüdü Sofra
Gecedен Doğan
Kim
Örtü
Nefes

EDEBİYAT AŞKINA

Yazan: Nuriye Akman

Editör: Nimet Kırşan

Yayın hakları: © 2025 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Aralık 2025 / ISBN 978-625-5683-58-8

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı ve sayfa uygulama: Yeşim Ercan Aydın

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Edebiyat Aşkına

Nuriye Akman

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

İçindekiler

Önsöz	9
Çok birikti, taşıyor	11
Kurgu babaların öz babaları	15
Ana ve nene bahtı.....	25
Kurgusal anneler	32
Edebiyatın arabaları	37
Kokulu hikâyeler	43
Kurtlar ve köpekler	51
Çok bilmiş kediler	56
Kitaplarda koşan atlar	61
Kitapların kitapları.....	65
Savaş gören kalemler	74
Kör yazarlar	94
Kan kusanlar	101
Ayakta, yatakta, küvette, at sırtında	107
Edebiyatın hizmetçileri	114
Hikâyelere ray döşeyenler.....	120
Kurgusal ölümler	126
Ben doğurdum, ben öldürürüm.....	134
Evlat acısı.....	144
Anne yazarlar	156
Kapılar... Açık mı kalsın, kapalı mı?.....	186
Edebiyatın delileri	192
Kumarbazlar	200
Kulaklar	207
Burunlar	215
Gözler yalancıdır	230
Ağızlar ne söyler ne söylemez.....	238
Adlarını çoğaltan yazarlar	243
Yazarların renkleri	251
Çölde hayat var	257
Edebiyatın ihtiyaçları.....	264
Kaynakça	270

Önsöz

Yaş kemale erdi. Edebiyat aşkımı paylaşmanın tam zamanı. Okumaya yedi yaşında başladığıma göre 60 yıllık birikimimi kendime saklamak istemedim. Farklı hassasiyetlerle buluştum eski kitaplarımla. Kimini ikinci, kimini üçüncü kez okudum. Her defasında farklı bir detay ilgimi çekti. Kitaplar önceki okumalarımda kalan notlarla doluydu zaten, bu kez yeniden renkli kalemle çizildi. Kimi defterlere yazıldı kimi de bilgisayarda dosyalandı. Yazarların hayatlarıyla bağlantılar kurarak değerlendirmeler yaptım. Detaylandırmak için başka kaynaklara yöneldim. O kaynaklar da başkalarına götürdü. Oradan oraya sıçraya sıçraya yıllar geçti. Yepyeni bilgiler keşif heyecanı yaşıtıyordu bana. Seçtiğim pasajları yan yana, alt alta koyunca da rengârenk bir halı dokuyormuşum gibi hissettim. Biriktirdiklerimin bir kısmını *podcast* yayını yaparak paylaştım. Kulaklara hitap etmek çok hoştu ama gözler de nasip lenmeliydi hazinemden. Metinlerimi çeşitlendirip zenginleştirdim. İşte böyle doğdu *Edebiyat Aşkına*.

Üniversitelerde yaratıcı yazarlık dersleri versem de ben bir akademisyen değilim. Bir gazeteci-yazar mantığıyla ürettim bu kitabı. Doyumluk değil tadımlık olsun istedim. Farklı baskılardan hangisini kayda geçireceğim konusunda tereddütler yaşısam da çoğunlukla son okuduğumu seçtim. İnternet ortamından ulaştığım dergiler ve doktora tezlerinde akademisyenin künyesiyle yetindim. Yabancı kaynakların Google çevirisinden yararlandım.

Seçtiğim tüm konu başlıklarının tamamını içeren tek bir kitap yok piyasada. Bu nedenle hem öğrencilere, hem araştırmacılara hem de edebi okurlara yararlı olacağını düşünüyorum. Bu kitap tanıştığınız veya henüz tanışmadığınız hikâyeleri size hatırlatsın isterim. Daha fazlasını okumaya veya yazmaya iştahlandırınsın, hayatın zenginliğine şaşırtсын, öğrenmenin hazzını yaşatsın. Çünkü yaşamın gerçeklerini ancak hayallerle kavrayabiliyoruz. Kurmacalarla samimi bir ilişkiye geçmeyen zihinler daralıp puslanıyor. Daha anlamlı bir hayat için edebiyatla aşk ilişkisini yaşayanlara selam olsun.

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Çok birikti, taşıyor

Yaşlandıkça insanın biriktirdiklerini paylaşma ihtiyacı artıyor. Hayatımın her döneminde hangi işle meşgulsem onu dünyanın en önemli faaliyeti gibi gördüm. Aşkla yaptım ne yaptıysam. Son yıllarda bütün dikkatimi kurmaca metinlere yoğunlaştırdım okur-luğun keyfiyle yarışacak bir uğraş olmadığına iman ettim. Fiziksel gerçeklerden kaçıp hayaller evrenine iltica etmek değil bu. Tam tersine soyut ile somutun iç içeliğini kavramanın hazzı. Okumakla müthiş bir özgürlük alanı açılıyor önünüzde. Medyanın, politika-nın, reklamların size gerçek diye paketleyip sunduğu olaylara, in-sanlara, durumlara mahkûm değilsiniz artık. Evet biraz bulanıkla-şıyor ortamlar, siyah-beyaz değil.

Nesnel gerçekliğin tümüne ulaşamıyoruz, bin ömrümüz olsa yine de başaramayız. Öte yandan bir şeylere tutunmaya, kendi-mize bir merkez seçmeye, neyin ne olduğunu söylemeye ihtiya-cımız var. İmdadımıza kurmacalar koşuyor. Tabii kendisini ça-ğırana geliyor yardım. Kurmacalar işbirliği istiyor bizden. Kabul ediyoruz etmesine de o kitabın kapağını henüz açmadık. Ama yazarın sesini duyuyoruz. Diyor ki bize: “Birazdan size gerçek diye bellediklerinizden süzüp, içine hayallerimin kabartma to-zunu katarak bir sözel yemek sunacağım. Yepyeni bir gerçeklik yarattım. Bir bakın tadına, neler hissedeceksiniz, neler düşüne-ceksiniz? Ben olabildiğince somut bir varlığım. Siz de öyle. Ama bu yalanlarımdan oluşan soyut hikâye, size aradığınız hakikatin en sağlam, en güzel resmini verecek. Benim bu uydurmalarım

olmazsa somut gerçekliği hiçbir yerinden tutamazsınız. Alın işte size bir ipin ucu...”

Ve açıyorsunuz kitabı, başka bir yaşam biçimine geçiyorsunuz. Oturduğunuz masa, sedir, koltuk; ne masa, ne sedir ne de koltuk artık. Eriyip gitmişler. Duvardaki ya da kolunuzdaki saat işlemiyor. Ayağınızın altında bir halı yok. Olsa olsa dalgalar... Beş duyu organınız başka bir faza geçmiş. Gözleriniz satırların arasından âdeta bir film seyrediyor. Kulaklarınız olmayan sesleri duyuyor, somut bir çiçek ya da çöp olmasa da burnunuz koku alıyor. Sadece kitaba değil, içindeki insanlara dokunabiliyorsunuz artık.

Kitabı bir solukta bitirmesenez bile okuduğunuz her bölüm zihninizin kıvrımlarına yerleşecek. Kitaba yeniden dönüp okumayı tamamladığınızdaysa artık hayatın somut yalanlarına karşı bağışıklık kazandığınızı fark edeceksiniz. Çünkü yazar sizi edebiyatın kurmaca gücüyle donattı, size soyut yalanları aşıladı. Bambaşka bir bakış açısı kazandınız. Biliyorsunuz artık somut dünyanın hikâyeleri de birer kurmacadan ibaret. Onları kurgulayanların ekonomik ya da siyasi çıkarlarına hizmet eden söylemler. Ve asıl yalanlara sizi çeken de onlar. Okuduğunuz edebi hikâyeler arttıkça, tarih boyunca edebi yalanlardan neden korkulduğunu, yazarların sürgünle, hapisle, ölümle cezalandırıldığını anlamaya başlıyorsunuz. Çünkü edebi yalanlar her şeyden daha güçlü bir dönüştürücü ve aydınlatıcı.

Somut dünyanın cefasını çeken yazarlarımızı hatırlayalım: Mehmet Akif Ersoy Mısır’da ördü çilesini. Halide Edip Adıvar İngiltere’de yaşadı sürgünü. Refik Halit Karay önce Anadolu’nun farklı illerinde, sonra Halep’te yaşamak zorunda kaldı. Cevat Şakir Kabaağaçlı Bodrum’a sürüldü. Sabahattin Ali kaç kez hapse girdi çıktı, sonunda öldürüldü. Sıranın kendisine geldiğini anlayan Nazım Hikmet ise Rusya’ya kaçtı, zaten 14 yılı hapishanelerde geçmişti; tpkı Kemal Tahir ve Orhan Kemal gibi...

Yabancı yazarlara baktığımızda da takip ve taciz edilen, kitapları yakılan veya okuruyla buluşması engellenen, mahkemelerde süründürülen, ülkesinden kaçmak zorunda bırakılan o kadar çok kişi var ki: Dante, Unamuno, Neruda, Thomas Mann, Stefan Zwe-

ig, Ivan Bunin, Hermann Broch, Aleksandr Soljenitsin, Nabokov, Brecht, Sadık Hidayet, Mahmud Derviş, Kundera, Arthur Koestler, James Joyce, Robert Musil, Rainer Maria Rilke, T.S. Eliot, Kavafis, Rousseau, Stendhal, Victor Hugo, Saramago, Lord Byron, Ezra Pound, Puşkin, Dostoyevski, Zamyatin aklıma gelenler.

İşin umut veren yanıysa yazar ve şairlerin en zorlu koşullarda bile üretmeye, hayal kurmaya devam etmeleri. Mesela Dante *İlahi Komedya*'yı sürgünde yazmış. Victor Hugo da *Sefiller*'e Manş denizindeki bir adada hayat verdi ve o da sürgündeydi. Nijeryalı yazar Soyinka kendisine Nobel kazandıran eserlerini ülkesinin dışında kaleme aldı. Keza Filistinli şair Mahmud Derviş kendi anavatanına bile İsrail askerleriyle köşe kapmaca oynayarak girebiliyordu; Lübnan, Moskova, Kahire, Tunus ve Paris'te üretti o yakıcı sürgün şiirlerini.

Tüm bu yazar ve şairler görünüşte çığlık atıyorlar yazdıklarıyla ve görece konforlu bir hayat süren biz sıradan insanlara kâh teselli kâh direnme gücü veriyorlar. Onlar olmasa hayatın bizden saklanan hallerini bilemezdik. Bilim yetmiyor çünkü bilimin sadece bir dalı hakikatin minicik bir parçasını söylüyor bize; üstelik zaman içinde de değişiyor. İdeolojiler de öyle... Edebiyat olmasaydı ideolojilerin, kendisini savunanları önce kullanıp sonra çöpe attığını anlayamazdık. Duygu yelpazemiz bugünkü gibi genişleyemezdi. Birbirine benzemeyenlerin benzerliklerini göremezdik. Tam tersi, benzerlerin aslında nasıl farklı olduğunu da fark edemezdik. Yazarların hayalleri sayesinde dünya çarkının dişlilerini algılıyoruz. Bir çeşit yapay zekâ ürünü o kitaplar ve yapay olmayan şeyleri onlarsız fark etmemiz, zevk almamız, uyanmamız, hatırlamamız mümkün değil. Yaşadığımız sürece elimize tutuşturulan anlam parçacıklarını başka türlü birleştiremeyiz. Gündelik hayat bizi dağıtıp savuruyor; edebiyatsa toparlayıp çekidüzen veriyor.

Bana öyle geliyor ki insanın kendisi de bir kurmaca karakter. Hani şeffaf rüyalar vardır, rüya gördüğünü bilirsin ve onu yönlendirirsin. İşte kurmaca okumakta ustalaşanlar da böyle kendilerini yeni baştan inşa ediyorlar. Ömür boyu devam edecek asil bir uğraş bu. Yaşarken maruz kaldığımız tembihler, nutuklar, emirler,

arka planlarını bilemediğimiz söylemler ister istemez bizi biçimlendiriyor. Bilinçli okumayı seçtiğimiz kurmacalarsa üzerimizdeki tahribatı biraz olsun gideriyor sanki; tozlarımızı silkeliyor, kamburumuzu düzeltiyor, yaramızı sarıyor. Ağlattığı da oluyor bazen ama ilaç yerine geçiyor o gözyaşları. Durgun sularımızı dalgalandırıyor bazen ve biz bu altüst oluşa ne kadar da ihtiyacımız olduğunu anlıyoruz.

Ben de bir yazar olduğuma göre iddialı bir söz edebilirim: Bir kitap asla bitmez, yazar son noktayı koyarak terk eder onu. Sonra bizim zihnimizde yaşar yazdıkları; küçük ya da büyük parçalarla. Bazen sonsuzluğuna erişemeyeceğimiz bir evreni duyumsayarak, bazen de atom altı parçaları gibi göze görünmez, ele gelmez mini minnacık bir dünyanın kalemşörleri olarak yazmaya devam ederiz o kitapları, yazdığımızı fark etmeden hem de. Kaleme, klavyeye sarılan da olur aramızdan tabii. Başkalarına gösterecek somut bir kitabı olmayanlar da en az olanlar kadar kazançlı çıkar bu işten. Atıldıkları kuyulardan kurtulup güvenli bir sığınaktan bakmaktadırlar artık hayata. Daha önce aklına bile gelmeyen sorular sorarlar sessizce. Her kitap dediğim gibi en az bir ip ucu verir ve iyi okurların elinde dilediğince öreceği binlerce ip olur. Ne ilişkiler örülür o iplerle... İki yakası bir araya gelmeyen ne kıyıları köprüler gerilir.

Bana öyle geliyor ki hayat kaosa biraz çeki düzen vermenin en iyi yöntemi edebiyattır. Bize giydirilmeye çalışılan deli gömleklerini yırtma cesaretini kazanmanın da tabii. Bize bu cesareti veren iyi yazarlar için sürekli saygı duruşundayım; ırkçılığı ve cinsiyet ayrımcılığını yücelten yazarlar hariç tabii. Onları hatırlamak ve hatırlatmak için oturdum bu kitabın başına. Paylaşmak boynumun borcu diye...

Kurgu babaların öz babaları

Baba deyince yerine göre kanun, otorite, ceza; yerine göre yaslanılacak bir dağ, güvenli bir liman gelir aklı. Edebiyat söz konusu olduğunda ise baba demek çatışma demektir. Yazarlar gerçek hayatlarında ne yaşamışlarsa kurmacalarına da ister istemez yansıtıyorlar bunları. Kendi babalarıyla ilişkileri başka kılıklerde, başka ortamlarda, farklı zamanlarda metinlerinde yaşıyor.

İlk olarak herkesin bildiği Shakespeare'ın *Hamlet*'ini ele alalım. Başkahraman ölmüş babasının hayaletini görür. Hayalet kendisini erkek kardeşinin öldürdüğünü söyler ve oğlundan intikam almasını ister. Hamlet derin tereddütler yaşayacak, babasının öldürülmesinden sonra annesiyle evlenip tahta geçen amcasını öldürecek, kendisi de sonunda ölecektir.

Hamlet için kendini savunamadan kurban olmuş adamdır baba. Acizdir yani, eksiktir. Ama oğul, babasının hayaletine şöyle der: "Ey bilinmeyeni bilen ruhum benim." Yani hem yabancısıdır babaya hem de bütünleşir onunla. Delilik maskesi takması kaçınılmazdır. Güçsüzlüğünü, çatışmalarını bu maskeyle gizlemeye çalışır. Ortada yası tutulamayan bir baba vardır.

Birçok edebi eleştirmen *Hamlet*'i Oedipus kompleksi bağlamında değerlendirse de benim asıl merak ettiğim ve tam cevabını bulamadığım konu Shakespeare'ın kendi babasıyla ilişkisinden bu oyuna nelerin sızdığı. Shakespeare'ın babası John, tefecilik ve yasadışı yün ticaretiyle suçlanmıştı. Sadece tacir değil, siyasi arenanın da güçlü isimlerinden biriydi. İlçe emniyet müdürlüğü ile

belediye meclisi üyeliği bile yapmıştı. Hatta belediye başkanlığına eşdeğer bir pozisyona kadar yükselmişti. Gizli bir Katolik olduğu da biliniyordu; bu, Roma'daki papalık kurumundan ayrılan İngiliz Kraliyeti için ölümcül bir suçtu.

Shakespeare babasının hem sosyal hem ekonomik olarak dibe vurduğu bir evde büyüdü. Çocuklarını okullarından almak zorunda kaldı. Shakespeare onu seviyor muydu, nefret mi ediyordu emin değilim; Hamlet'in komploya kurban giden babası ile yazarın kendi babasına yapıldığını düşündüğü haksızlıklar arasında bağ kurulabilir mi onu da bilmiyorum ama Shakespeare bu oyunu kendi babasının 1601'de ölümünden kısa bir süre sonra yazmış. Kaynaklarda bu konuya dair bir bilgiye rastlamadım ama belki de bir hesaplaşmadır, kimbilir...

Baba katli temasının en müthiş örneği Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler* adlı romanında işlenir. Neyse ki yazarın kendi babasıyla ilişkisinin kitaptaki izdüşümlerini, Shakespeare'den daha net biliyoruz.

Önce gerçek baba Mihail'i tanıyalım. Taşrada askeri bir doktor olan Mihail hem eşine, hem çocuklarına hem de topraklarında çalışan köylülere karşı son derece acımasız biri. Alkolik ve pedofili eğilimleri olduğu da söylenmektedir. Dostoyevski askeri okulda okurken babasından hemen hemen hiç maddi ve manevi yardım almamış. Babasından nefret ediyor, onun ölmesini istiyor, öldürme hayalleri kuruyor. Öğrencilik yıllarında, öldürülmesinden bir ay önce babasına yazdığı 10 Mayıs 1838 tarihli mektubu, Henry Troyat'ın *Dostoyevski* kitabında şöyle yer alıyor:

“Benim Aziz ve İyi Babam,

Oğlunun senden harçlık istemesi için sana başvurmasını bir fazlalık olarak kabul edebiliyor musun? Tanrı tanışım olsun ki bu ne kişisel ihtiyaçlarım ne de imkânsızlıkların sonucu. Herhangi bir şekilde seni nasıl soyabilirim? Onları sıkacağını bildiğim halde, kendi et ve kanıma bana bir iyilik etmelerini rica etmenin ne kadar buruk bir tadı var. Kendi kafam ve ellerim var. Özgür ve bağımsızım. Aslında senden bir kapik bile istememem gere-

kir. Kendimi acı fakirliğime gömmem gerek. Ölüm yatağımdan bana destek olmanı istemekten utanmam gerek aslında. Olaylara bakacak olursan seni ancak gelecekle teselli edebilirim. Gelecek ki artık uzaklarda değil ve zaman seni gerçekleriyle ikna edecek.

Şu anda kelimenin tam manası ile beni anlayan için sana yalvarıyorum sevgili babacığım. Hizmet etmekteyim, istesem de istemesem de en yakın çevremın zorunluluklarına uymam gerekiyor. Neden bir istisna olayım? Böylesine istisnai davranışlar genellikle en büyük hoşnutsuzluklardan doğmaktadır. Bunu şimdiden anlamış olman lazım sevgili babacığım. Bunun için de insanlara gerektiği kadar karışmış durumdasın. Ve bundan dolayı lütfen söyleyeceğim şeylere önem ver: Askeri Akademi'nin her öğrencisinin, kamp hayatı en azından kırk rubleye ihtiyaç gösteriyor. (Bunu babam olduğunuz için yazıyorum.) Bu kırk rubleye çay, şeker vesaire gibi ihtiyaçlar dahil değil. Rahatım için değil ama en zaruri ihtiyaçlarım için bunlara sahip olmam gerekiyor. Yağmurda ve rutubette bezden bir çadırdan yatmak gerektiği zaman, hele insan, böyle bir havada eğitimden üşümüş ve yorgun dönerse, bir bardak çaya ihtiyacı olacak kadar hasta olabilir ki bu son yıllarda sık sık tecrübe ile başımdan geçmiştir. Senin sıkıntılarını da göz önünde tuttuğumdan ötürü, çay ve diğer şeylerden vazgeçip, senden sadece en zaruri ihtiyacım olan on altı rubleyi istiyorum. 'İki çift adi postal için.' Tekrar ediyorum, kitaplar yazı malzemeleri, kâğıtlarım, çorap ve ayakkabılarım gibi eşyalarımı bir yerde muhafaza etmem gerekiyor. Bunun için bir sandığa ihtiyacım var. Zira kampta çadırdan başka hiçbir barınak yok. Yataklarımız kılıfsız, üzerine çarşaf örtülmüş samandır. Şimdi sana soruyorum, sandığım olmazsa nerede saklayabilirim eşyalarımı? Şunu bilmen gerekir ki, benim bir sandığımın olup olmaması hazineyi ırgalamıyor. İmtihanlar yakında biteceği için artık kitaba ihtiyacım olmayacak. Bundan böyle giyimimle ilgilenecekleri için ayakkabı vesaire istemek zorunda kalmayacağım. Oysa boş vakitlerimi kitapsız nasıl geçirebilirim? Bize verilen postallar öylesine kötü ki üç çifti, şehirde bile giyilecek olsa altı aydan fazla dayanmıyor. (Burada gerekli ihtiyaçların bir listesi var.)

Son para havalenden 15 ruble ayırdım. İşte görüyorsun sevgili babacığım, en azından yirmi beş rubleye daha ihtiyacım var. Haziran başında kamp bitiyor. Eğer oğlunun bu acil ihtiyaçlarına destek olmak istiyorsan haziranın başında ona bu parayı gönder. Bu dileğimde ısrar etmeye cesaret edemiyorum: Fazla bir şey istediğim yok ama şükranım sınırsız olacaktır.”

Bu dokunaklı mektup böyle bitiyor. Genç Dostoyevski nasıl da baba yoksunluğu çekiyor, öyle değil mi? Yazarımız, babasının ölüm haberini aldığı anda sevinç ile pişmanlık arasında âdeta şizofrenik bir bölünme yaşıyor. Babasını köylüler öldürmüş; hem de işkenceyle. Önce dövülmüş, dişleri bıçakla gevşetilmiş, sonra boğazından aşağı şaraplar akıtılarak boğulmuş. Çünkü küçük bir kızla ilişkiye girerken yakalanmış. Oğul Dostoyevski ise babasının ölümünü istediği için kendini ömür boyu suçlamış ve bir baba katili olarak hissetmiş kendini. Fakat bir yandan da onu affetmek için mazeretler aramış. Annesi henüz 37 yaşındayken ölmüş ve babası kederinden deliye dönmüş; kafasını duvarlara vurmuş, karısının hayaliyle konuşmaya başlamış. Geceleri ansızın, kızları Vera ile Alexandra’nın odalarına atılıp, bir âşık saklayıp saklamadıklarını anlamak için yataklarının altını araştırıyormuş. Sonra onları bırakıp boşa harcanmış yaşamından, haksız yasından, yaşama sıkıntısından yakınarak odadan odaya başı boş dolaşmaya koyulmuş. Aşırı karamsarlığını yatıştırmak için hizmetçilerden Katherina’yı metresi yapmış.

Tüm bu olayların da etkisiyle işte bilinçaltındaki babayı öldürme isteğini bilinç seviyesine taşıyıp kendini suçlu hisseder Dostoyevski. Acaba çocuklarına ve diğer insanlara karşı yaptığı kötü muamele, bu yüzden bağışlanabilir mi? Acı çekmek, bağışlanıp yüceltilmenin bir yolu olarak çıkar Dostoyevski’de. Elbette ki Hristiyanlık öğretisinin de bunda payı var. Ve bütün romanlarında bunu görürüz.

*Karamazov Kardeşler’*deki, dört oğuldan üçünün kendisini öldürmek istediği sefil baba Fyodor Pavloviç bunlardan biridir. Karısı öldükten sonra dört oğluyla hiç ilgilenmeyen, çocuklarının rızkını âlem yaptığı kadınlara yediren, şehvet düşkün, oğullarından birinin sevgilisine bile göz diken, sevimsiz bir ihtiyar kendisi.

En büyük oğul Dimitri, yani Mitya babasından borç istediğinde baba Fyodor Pavloviç'in, "Artık yaşlandım, kadınlar tipime bakmazlar, bu saatten sonra onlar benim paramı, ben de onları yiyeceğim, benden para isteme" deyişi nasıl bir karakter olduğunu anlamamıza yeter.

Dostoyevski, büyük oğul Ivan Karamazov'un ağızından ise şöyle haykırır romanda: "İçimizden hangimiz babamızın ölümünü dilememiştir?" Kurmaca babayı öldüren Smerdiakov da olsa, bu cinayeti işlemeyen sadece hayal eden Ivan suçlu hisseder kendini. Tıpkı babasının cinayetinden kendini sorumlu tutan Hamlet gibi. Ivan'a bu duyguyu veren asıl katil Smerdiakov'un, babayı öldürme cesaretini kendisinden aldığı söylemesidir. "Senin isteyip de yapmadığını ben yaptım" der. Böylece iki kardeş birbirlerinin yansıması olurlar.

Ana tamam baba sorunu olduğu için bu çok sesli romanı ayrıntılı incelemeyeceğim ama yalnızca şunu belirteyim: Dostoyevski, romanı tasarlarken Tanrı'nın varlığı sorununu merkeze almıştı. Ancak bir baba cinayeti davasıyla karşılaşınca bu fikir, somut bir yön kazandı.

Babayla hesaplaşmak yerine onu anlamaya çalışan, temel izleği nefret değil merhamet olan bir kitaba uzanıyorum şimdi de. Hasan Ali Toptaş'ın *Kuşlar Yasına Gider* adlı romanından söz edeceğim. Yazar bu kitabı babasını kaybettikten kısa bir süre sonra yazmıştır. Kendi yaşamıyla çok fazla ortaklıklar bulunsa da bu kitabın otobiyografik bir roman olmadığını da savunur. Romanın anlatıcı kahramanı bir yazardır. Yaşlı babasının protez bacağındaki sorunlar nedeniyle Denizli-Ankara arasında sıkça yolculuk yapmak zorunda kalır. Babasının hastalığı boyunca ona fedakârca yaklaşır, gelip gittikleri yollar onun kendini keşfetmesini sağlar. Bu keşiflere de daima türküler eşlik eder.

Romandaki baba da Hasan Ali Toptaş'ın gerçek babası gibi bir şoför. Sağlıklı günlerinde o da yolları hep iyilik duygularıyla aşmaktadır. Öğrencileri okullarına, hastaları hastanelere yetiştirir. Artık roller değişmiştir. Şimdi şoför olan oğul, korunup kollanmaya muhtaç olan babadır. Baba çocuk olmuş, çocuk babalığa geç-

Edebiyat, hayallerle gerçekler arasında bir köprü kurar. Nuriye Akman, bu köprüde çocuklukta başlayan okuma serüvenini yıllar boyunca tutkuyla sürdürüyor. Her kitap, her satır, her not yeni bir pencere açıyor hayata; her okuma, yeni bir anlam kazandırıyor. Edebiyatla kurulan bu uzun soluklu ilişki, zamanla bir keşif yolculuğuna dönüşüyor.

Edebiyat Aşkına sezgiyle, birikimle ve tutkuyla dokunmuş bir edebiyat halısı. Yazar, metinleri yalnızca bilgiyle değil, duyguyla da yorumluyor. Renkli kalemle çizilen satırlar, defterlerde biriken düşünceler, dijital dosyalarda saklanan izlenimler bu kitabın dokusunu oluşturuyor. Okuduğu metinleri yeniden değerlendirirken, yazarların yaşamlarına da dokunuyor; kaynaklar arasında sıçrayarak yeni anlamlar keşfediyor.

Bu eser, edebiyat ile hayatı anlamlandırmak isteyenlere bir davet; okudukça derinleşen, yazdıkça zenginleşen bir yolculuğa çıkmak isteyen herkese sesleniyor.

